

Tayfur Sökmen (1892-1980)

Tam adı Tayfur Ata olan Tayfur Sökmen, 1892'de Antep'te doğdu. Babası Oğuzların Bayat boyuna mensup Reyhanlı Aşireti'nin reisi Mürselzâde Mustafa Şevki Paşa, annesi Şayan Hanım'dır. Mustafa Şevki Paşa çeşitli yerlerde kaymakamlık, mutasarrıflık ve valilik yaptı. Tayfur Sökmen'in çocukluk ve gençlik yılları Hatay'ın Kırıkhan ilçesi Alaybeyli köyünde babası tarafından tamir ettirilen Eba Yezid-i Bestami Hazretlerinin türbesinin yanındaki konakta geçti. İlk ve orta eğitimini burada tamamlayan Tayfur Sökmen, 1909'da meydana gelen Ermeni olayları nedeniyle eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldı ve eğitimini özel dersler almak suretiyle sürdürdü.

I. Dünya Savaşı'nda Türk ordusunda görev aldı. 1915-1916 yıllarında Kırıkhan-Hassa arasında askerî sevkiyat için yapılmakta olan yolda çalıştı. Ardından 2. Ordu Komutanı Nihat (Anılmış) Paşa'nın emrinde Halep'te istihbarat faaliyetlerinde bulundu ancak savaşın kaybı ve Türk ordusunun bölgeden çekilmesi üzerine görevinden ayrıldı. 1918 yılının Ekim ayı başlarında Reyhanlı'ya döndü. Mustafa Kemal Paşa ile de bu görevi sırasında Halep'teki Baron Oteli'nde tanıştı.

Tayfur Sökmen, Mondros Mütarekesi'nden sonra Hatay'ın işgaliyle birlikte bölgede Fransızlara karşı başlayan silahlı direniş hareketinin örgütlenmesinde önemli rol oynadı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde 28 Ocak 1920'de Misak-ı Millî kararlarının kabul edilmesi üzerine bu kararlara Hatay'ın dâhil olup olmadığını 29-31 Mayıs 1920 tarihlerinde Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği telgraflarda sordu. Mustafa Kemal Paşa'dan Hatay'ın Misak-ı Millî'ye dâhil olduğu ve 2. Kolordu Komutanlığı ile irtibata geçilmesi gerektiği cevabını aldı. Bunun üzerine Maraş'ta bulunan 2. Kolordu Komutanı Selahattin Adil Paşa ile görüşen Tayfur Sökmen, ondan her türlü yardımın yapılacağı sözünü aldı. Reyhanlı'ya dönerek Eylül 1920'de Kuva-yı Milliye teşkilatını kurdu ve Fransızlara karşı mücadeleye başladı.

Sakarya Muharebesi'nden sonra Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal (Tengirşenk) Bey ile Fransa'nın özel temsilcisi Franklin Bouillon arasında görüşmelerin sürdüğü dönemde arkadaşları ile Ankara'ya gitti. Burada sık sık TBMM'ye giderek milletvekillerinden İskenderun Sancağı'nın durumu ile ilgili bilgi aldı. Aynı zamanda çeşitli devlet görevlileri ile de görüşmeler yaptı. 20 Ekim 1921'de Türkiye ile Fransa arasında imzalanan Ankara İtilafnamesi ile Fransa'nın Anadolu'da işgal ettiği bölgelerden çekilmesiyle İskenderun Sancağı hariç Türkiye'nin güney sınırları kesinleşti. Ayrıca İtilafname ile Sancak'ta özerk bir yönetimin kurulması, Türklere kültürlerinin gelişmesi için her türlü kolaylığın sağlanması, Türkçenin resmî dil sayılması ve Türkiye'nin İskenderun Limanı'ndan yararlanması kabul edildi.

Tayfur Sökmen, İtilafnamenin imzalanmasından kısa bir süre sonra Faruk (Cengiz) Bey ile beraber 2 Kasım 1921'de TBMM'de Mustafa Kemal Paşa ile görüştü. Mustafa Kemal Paşa onlara İtilafnamenin imzalanma nedenleri ve içeriği hakkında bilgiler verdi. Sökmen, Paşa'nın "*İnşallah gelecekte sizleri de kurtaracağız, şimdi memleketinize giderek çalışınız, bir işiniz olur veya zorlukla karşılaşırsanız arkadaşlara başvurunuz*" dediğini belirtmektedir. Bu arada Tayfur Sökmen, bu görüşmeden sonra döndüğü Reyhanlı'da 1922'de Medine Hanım ile evlendi.

Fransızlar, İskenderun Sancağı ile ilgili Ankara İtilafnamesi ile kabul ettikleri hükümleri uygulamadıkları gibi gün geçtikçe bölgedeki Türklere yönelik baskılarını artırdılar. Faaliyetlerinden rahatsız oldukları Tayfur Sökmen'in köyünü ve evini basarak yağma etmelerine rağmen onu yakalayamadılar. Bunun üzerine Tayfur Sökmen'in çok tehlikeli olduğu ve görüldüğü yerde vurulması gerektiği yönünde emir çıkararak gıyabında ölüm cezasına hükmettiler. Bu gelişmelerden ötürü Reyhanlı'dan ayrılarak Adana'ya yerleşmek zorunda kalan Sökmen, burada arkadaşları ile gayri resmî olarak "*İskenderun ve Havalisi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*"ni kurarak mücadelesine devam etti. 30 Mayıs 1923'te

resmen faaliyete geçen cemiyetin adı “İskenderun, Antakya Türk Yurdu Cemiyeti” olarak değiştirildi ve başkanlığına da Tayfur Sökmen getirildi.

Lozan Barış Konferansı'nın 20 Kasım 1922-4 Şubat 1923 tarihleri arasında devam eden birinci dönem görüşmelerinde Türkiye, Fransa Meclisi tarafından henüz onaylanmayan Ankara İtilafnamesi'ni teyit ettirmeye çalışsa da bu konuda bir gelişme sağlanamamıştı. Konferans devam ederken Ocak 1923'te Ankara'ya giden Tayfur Sökmen başkanlığındaki bir heyet, İskenderun Sancağı'nın durumu ile ilgili devlet yetkilileri ile görüşmelerde bulunmuştu. Tayfur Sökmen söz konusu bu heyet adına Lozan'daki Türk heyetine 22 Ocak 1923'te gönderdiği telgrafla büyük çoğunluğu Türk olan İskenderun Sancağı'nın geleceği ile ilgili bölge halkının isteği doğrultusunda karar alınacağı yönündeki umudunu ifade etti. Lozan Barış Konferansı'nın kesintiye uğradığı dönemde 15 Mart 1923'te Adana'ya geleceğini haber aldığı Mustafa Kemal Paşa'nın dikkatini Sancak meselesine çekebilmek için arkadaşlarıyla birlikte hazırladığı programı uygulamaya koydu. Adana'ya gelen Mustafa Kemal Paşa'nın trenden indikten sonra Sancak'tan gelen bir grup tarafından önu kesildi. Grup içerisinde dört kız tarafından taşınan “Gazi baba bizi kurtar” yazılı pankartı gören Mustafa Kemal Paşa: “Kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde esir kalmaz!” diyerek bu konudaki kararlılığını ortaya koydu.

23 Nisan 1923'te başlayan Lozan Konferansı'nın ikinci dönem çalışmaları 24 Temmuz 1923'te barış antlaşmasının imzalanması ile sonuçlandı. Lozan Barış Antlaşması'nda, Ankara İtilafnamesi'nin İskenderun Sancağı ile ilgili kararlarının geçerli olacağı kabul edildiği için bölge, Türkiye'nin sınırları dışında kaldı.

Bu yoğun çalışmaları sırasında tüberküloza yakalanan Tayfur Sökmen, Türkiye'deki tedavisi sonuç vermeyince Kasım 1924'te Viyana'ya giderek burada iki yıl tedavi gördü. Viyana dönüşü Türk Dışişleri Bakanlığı'nın girişimleri ile İskenderun Sancağı'na dönüş izni alarak bölgeye gitmesine rağmen gördüğü baskılar yüzünden buradan ayrılarak 1927'den sonra Gaziantep, Adana ve İstanbul'da yaşamak zorunda kaldı. Bu gelişmelere rağmen İskenderun Sancağı ile ilgili çalışmalarına devam etti. Daha özgür hareket edebilmek amacıyla Atatürk'ün isteği doğrultusunda bağımsız aday olduğu Antalya'dan milletvekili seçilerek 8 Şubat 1935'te TBMM'ye girdi. Mazbatasını aldıktan sonra Atatürk'e şükranlarını arz etmek için Dolmabahçe Sarayı'na gittiğinde Atatürk ona “Sökmen” soyadını verdi.

Fransa ile Suriye arasında 9 Eylül 1936'da Suriye'nin bağımsızlığı ile ilgili imzalanan anlaşmaya göre, mandater ülke olan Fransa'nın bölgeyle ilgili olarak bu ülke adına imzaladığı anlaşma ve sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülükler Suriye Hükümeti'ne devredildi. Bu durum 20 Ekim 1921 tarihli Ankara İtilafnamesi ile kararlaştırılmış olan İskenderun Sancağı'nın durumunun değişmesi anlamına gelmekteydi. Bunun üzerine Türkiye, bir taraftan Ankara İtilafnamesi'nin İskenderun Sancağı ile ilgili kararlarını gündeme getirerek kamuoyu oluşturulmaya çalışılırken diğer taraftan 9 Ekim 1936'da Fransa'ya bir nota vererek Sancak'ın da Suriye gibi bağımsız olmasını istedi. Sancak davasının kamuoyunda ve diplomaside çok önemli bir yer teşkil ettiği bir dönemde Atatürk, 1 Kasım 1936'daki TBMM açış konuşmasında konuyu ilk defa gündeme getirdi. Konuşmasında Türkiye ile Fransa arasında en önemli mesele olan İskenderun Sancağı'nın geleceği üzerinde önemle ve ciddiyetle durmaya mecbur olduklarını belirtti. İskenderun Sancağı'nın geleceği artık Türkiye için millî bir dava hâline geldi. Bu konuşmanın ertesi günü Tayfur Sökmen ile görüşen Atatürk, İskenderun Sancağı'na “Hatay” adını verdiğini açıklayarak İstanbul'daki “İskenderun-Antakya ve Havalisi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti”nin adının da “Hatay Egemenlik Cemiyeti” olarak değiştirilmesi talimatını verdi. Cemiyetin Mersin, Dört Yol, Hassa ve Kilis'te şubeler açmasını ve Tayfur Sökmen'nin de ana faaliyet merkezi olarak seçilen Dört Yol'da çalışmasını istedi.

Dört Yol'daki Hatay Egemenlik Cemiyeti'nin çalışmalara başlamasıyla Tayfur Sökmen cemiyet adına Hatay'dan alınan

bilgileri Ankara'ya, Ankara'dan gelen emir ve talimatları da Hatay'a bildirildiği için Hatay-Ankara arasındaki haberleşme daha kolay sağlandı. Atatürk'ün talimatı ile Tayfur Sökmen, Dört Yol'da Hatay halkının Fransa'dan taleplerini içeren bir konuşma yaptı. Fransızlar, Tayfur Sökmen'in bu konuşmasından ve faaliyetlerinden rahatsız oldukları için Atatürk'e "...Hududumuzda bir mebusunuz halkı aleyhimize kışkırtacak şekilde bir konuşma yapmıştır. Bu dostluğa aykırıdır." diye şikâyette bulundular. Atatürk de bu şikâyete; "...O mebusumuz müstakildir. Anayasamız, müstakil mebuslara istediği yerde istediği şekilde konuşma hakkı vermektedir. Bu itibarla o mebusa müdahale edemeyiz." cevabını verdi.

Fransa ile Suriye arasında 9 Eylül 1936'da yapılan anlaşma ile Suriye'de seçimlerin yapılması da kararlaştırıldığı için Hatay'daki Türklerin bu seçimde nasıl bir yol izlemeleri gerektiği ile ilgili Ankara'da bir toplantı gerçekleştirildi. Başbakan İsmet İnönü, Millî Eğitim Bakanı Saffet Arıkan, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Numan Menemencioğlu ile Hatay'daki Türkler adına Tayfur Sökmen ve Antakya'da yayınlanan *Yeni Gün* gazetesi sahibi Selim Çelenk'in de katıldığı bu toplantıda, Türklerin seçimlere katılmaması kararlaştırıldı. Alınan bu karardan sonra Hatay'da seçimlere katılım son derece düşük seviyede gerçekleşti.

Türkiye ile Fransa arasında Hatay konusunda anlaşma sağlanamadığı için sorunun Milletler Cemiyeti'ne götürülmesi kararlaştırılınca, toplantı için Cenevre'ye gidecek Türk heyeti içerisinde Atatürk'ün emriyle Tayfur Sökmen de müşavir olarak yer aldı. Cenevre'deki görüşmelerden sonra Milletler Cemiyeti tarafından İsveç temsilcisi ve Dışişleri Bakanı Rickard Sandler, Türkiye ile Fransa arasındaki sorunların çözümü için raportörlük görevine getirildi. Sandler tarafından hazırlanan rapor iki ülke tarafından 26 Ocak 1937'de ve ertesi gün de Milletler Cemiyeti tarafından kabul edildi. Sandler raporuna göre; Hatay, iç işlerinde bağımsız, dış işlerinde ise bazı koşullarla Suriye'ye bağımlı bir hâle geldi. Daha sonra Cenevre'de Türkiye ile Fransa arasında devam eden görüşmeler sonucunda Hatay için hazırlanan statü ve anayasa 29 Mayıs 1937'de Milletler Cemiyeti tarafından kabul edildi. Aynı gün Cenevre'de Türkiye ile Fransa arasında Hatay'ın toprak bütünlüğü ve Türkiye-Suriye sınırını garanti altına alan anlaşmalar imzalandı. Anlaşmaların onaylandığı TBMM'nin 14 Haziran 1937'deki oturumunda söz alan Tayfur Sökmen, Hatay'da yeni bir dönemin başlamasına neden olan ve Cenevre'de elde edilen başarılarından dolayı Atatürk, hükümet ve Türk milletine şükran ve minnetlerini dile getirdi.

Kabul edilen anayasaya göre Milletler Cemiyeti temsilcilerinin gözetiminde Hatay'da seçimlerin yapılması kararlaştırılmıştı; ancak yapılan seçimlerde Fransız yöneticilerin Türklere baskı yapması ve görevlilerin taraflı davranışları üzerine Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne gönderdiği nota ile gözlemcilerle her türlü bağlantıyı kestiğini bildirdi.

Bu gelişmelerin ardından Türkiye ile Fransa, sorunu ikili görüşmelerle çözmeye karar verdi. 3 Temmuz 1938'de Antakya'da askerî anlaşma, 4 Temmuz 1938'de de Ankara'da dostluk anlaşması imzalandı. Söz konusu anlaşmalara göre seçimlerin iki ülkenin ortak denetimi altında yapılması ve bölgede güvenliğin sağlanması amacıyla 2.500 askerden oluşan Türk ordusunun Hatay topraklarına girmesi kararlaştırıldı. Türk ordusunun 5 Temmuz 1938'de Hatay topraklarına girmesinden sonra yapılan seçimlerde Türkler çoğunluğu elde etti. 10 Ağustos 1938'de Dört Yol'da Emniyet Genel Müdürü ve Hatay Egemenlik Cemiyeti Genel Sekreteri Şükrü Sökmensüer, Antalya bağımsız milletvekili Tayfur Sökmen, Türkiye'nin Hatay'daki olağanüstü delegesi Cevat Açıkalın ve Başkonsolos Fethi Denli'nin katıldığı bir toplantı gerçekleştirildi. Bu toplantıda seçilecek milletvekilleri, kurulacak devletin meclis başkanlığına, başbakanlığına, hükümet üyeliklerine ve üst düzey görevlerine atanacak kişiler hakkında görüş alışverişinde bulunulmasının yanı sıra

Şükrü Sökmensüer, devlet başkanlığı için adayın bizzat Atatürk tarafından belirlenen Tayfur Sökmen olduğunu açıkladı. Tayfur Sökmen, kendisine gösterilen ilgiye teşekkür ederek bu önemli görevde başarılı olamazsa Atatürk'ün güvenini kaybedecek olmasından dolayı görevden affını rica ettiyse de Şükrü Sökmensüer kendisinin bunu tebliğ etmekle görevli olduğunu, başka bir şey yapamayacağını söyledi. Bunun üzerine Tayfur Sökmen, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak'a gönderdiği mektupta, Atatürk'ün kendisini devlet başkanlığı görevinden affetmesi için yardımcı olması ricasında bulundu. Hasan Rıza Soyak'ın bu durumu arz ettiği Atatürk, Tayfur Sökmen'in görevi kabul etmesi gerektiğini telgrafla Tayfur Sökmen'e bildirdi. Bu talimattan sonra Tayfur Sökmen, 18 Ağustos 1938'de İstanbul'da Atatürk tarafından kabul edildi, ertesi gün Dörtyol'a dönerken Ankara'ya uğrayarak İsmet İnönü ile de görüştü.

Halkın büyük sevinç gösterileri arasında 25 Ağustos 1938'de Antakya'ya gelen Tayfur Sökmen, halkla kaynaşmak amacıyla çeşitli ziyaretlerde bulunduktan sonra kabul ettiği gazetecilere; din, mezhep, zümre, parti ve şahıs ayrımı gözetmeksizin bütün Hataylıların barış içerisinde yaşaması gerektiği açıklamasında bulundu. 2 Eylül 1938'de, yani Hatay Millet Meclisi'nin açıldığı gün milletvekilleri tarafından oybirliği ile devlet başkanlığına seçilen Tayfur Sökmen, 3 Eylül 1938'de de yemin ederek göreve başladı. Tayfur Sökmen tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Abdurrahman Melek'in oluşturduğu hükümet, 6 Eylül 1938'de meclisten güvenoyu aldı.

Hatay Devleti, anavatanla bütünleşmek için hızlı bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını benimsedi ve TBMM'nin VI. dönem (1939-1943) seçimlerinde Hatay Devlet Başkanı Tayfur Sökmen tekrar Antalya'dan, Başbakan Abdurrahman Melek ise Gaziantep'ten bağımsız milletvekili seçildiler. TBMM'deki yemin törenine katılmak için Ankara'ya gelen Sökmen, 25 Nisan 1939'da *Cumhuriyet* gazetesi muhabirine, "Türkiye'nin bir milletvekili olarak TBMM'de yemin etmek için geldiğini, kendisinin görünüşte devlet başkanı olsa da gerçekte Atatürk ve İsmet İnönü'nün isteklerini uygulamak için gönderilmiş bir memurdan başka bir şey olmadığı" açıklamasını yaptı.

Öte yandan bu dönemde Almanya'nın Prag'ı işgali, Polonya ile imzalamış olduğu saldırmazlık paktını sonlandırması ve İtalya'nın da Arnavutluk'u işgal etmesi Avrupa'daki savaş bulutlarını artırdığı için Türkiye'yi kaybetmek istemeyen Fransa, Hatay konusundaki anlaşmazlığı ortadan kaldırma yolunu gitti. Türkiye ile Fransa arasında yapılan görüşmeler sonunda 23 Haziran 1939'da Hatay'ın anavatanına katılmasını öngören anlaşma imzalandı. Hatay Millet Meclisi'nin oybirliği ile Türkiye'ye katılma kararı aldığı 29 Haziran 1939'daki tarihî toplantıda, Devlet Başkanı Tayfur Sökmen, Türk ordusunun Hatay topraklarına girmesinden sonra yaşanan gelişmelerle ilgili bilgiler verdi. Ayrıca Atatürk ile Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye saygılarını ifade eden Tayfur Sökmen, Hatay'ın anavatanına katılmasında katkısı bulunan bütün görevlilere, basına, orduya ve Türk milletine teşekkür ettikten sonra devlet başkanlığı görevinin sona erdiğini açıklamıştır. Hatay Millet Meclisi'nin aldığı Türkiye'ye katılma kararı 30 Haziran 1939'da TBMM tarafından kabul edildi ve 23 Temmuz 1939'da son Fransız askerlerinin de bölgeden ayrılmasıyla Hatay, Türkiye'nin bir vilayeti olmuştur.

Hatay'ın Türkiye'ye katılmasından sonra TBMM çalışmalarına katılmak için Ankara'ya gelen Tayfur Sökmen, kendi ifadesiyle asli görevi olan TBMM'deki Antalya milletvekilliğini sürdürdü ve Meclis İçişleri Komisyon üyeliğinde bulundu.

Hatay'ın Türkiye'nin bir vilayeti olması ile ilgili kanunun 7 Temmuz 1939'da TBMM'de kabulünden sonra yaptığı konuşmada, Hatay'ın yirmi yıllık zorlu mücadelesini zaferle sonlandıran anlaşmaların ve vilayet olarak Türkiye'ye bağlanması ile ilgili kanunun mecliste onaylanmasından dolayı Hataylılar adına milletvekillerine teşekkür etti. I. Dünya Savaşı'nın kaybedilmesiyle Hatay'ın Türkiye'den ayrılmak mecburiyetinde kaldığını; ancak bölgenin tekrar anavatanına katılmasının her Türk'ün kalbinde büyük bir sevinç ve heyecana sebep olduğunu vurguladı. Atatürk, Cumhurbaşkanı

İsmet İnönü, Refik Saydam Hükümeti ve Türk ordusuna saygı ve minnettarlığını ifade etti.

Tayfur Sökmen, VII. dönem (1943-1946) için yapılan TBMM seçimlerinde tekrar Antalya'dan milletvekili seçildi. Bu dönemde 5 Haziran 1945'te Çiftçi Topraklandırma Kanunu'nun mecliste görüşülmesi sırasında söz alarak toprak ve köylü arasındaki ilişkinin hayati öneminden bahsetti. VIII. dönemde (1946-1950) yeniden Antalya milletvekili seçilen Tayfur Sökmen, bu dönemde Meclis Dilekçe Komisyonu'nda görev aldı. V-VI-VII ve VIII. dönemlerde TBMM'de Antalya milletvekili olarak görev yapan Sökmen, IX. dönemde (1950-1954) ise Hatay milletvekili olarak Meclis Tarım ve Tutanakları İnceleme Komisyonu'nda yer aldı. 1954'ten sonra siyasi hayatına ara verdi. 1968'de Cumhuriyet Senatosu'na kontenjan senatörü olarak atanmasıyla tekrar siyasi hayata döndü. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından atandığı bu görevi 1974'e kadar sürdürdü.

1922'de evlendiği Medine Hanım'dan Bahir, Nimet, Nedret, Sevda, Solmaz ve Mustafa Murat adında 6 çocuğu dünyaya gelen Tayfur Sökmen, 3 Mart 1980'de İstanbul'da vefat etti. 1978'de hayata gözlerini kapayan eşinin yanında Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Hatay Reyhanlı'da adını taşıyan köy vardır. Hatay Reyhanlı'da 4, Kırıkhan'da 1, İstanbul Kartal'da 2, Kadıköy ve Küçükçekmece'de 1'er, Ankara Çankaya'da 1 olmak üzere adına 10 okul yaptırılan Tayfur Sökmen'in ismi aynı zamanda Hatay'daki Mustafa Kemal Üniversitesi'nin kampüsüne, Tıp Fakültesi'ne ve kampüs içindeki Kredi Yurtlar Kurumu yurduna verilmiştir. Ayrıca Tayfur Sökmen'in Reyhanlı, Kırıkhan, Antakya'da caddede, İskenderun'da bulvarda ve İskenderun Deniz Müzesi'nde bir salonda adı yaşatılmaktadır. Hatıraları, Türk Tarih Kurumu tarafından ölümünden iki yıl önce *Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar* adıyla yayımlanmıştır.

Yusuf KODAZ

KAYNAKÇA

ADA, Serhan, **Türk-Fransız İlişkilerinde Hatay Sorunu (1918-1939)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005.

DAĞISTAN, Adil, SOFUOĞLU, Adnan, "Sancak'ta Fransız "Mandat" Yönetimi ve Türkiye", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XX, S 60 (Kasım 2004), s.687-704.

DAĞISTAN, Adil, SOFUOĞLU, Adnan, **İşgalden Katılıma Hatay**, Phoenix Yayınevi, Ankara 2008.

DUMAN ÖZKAYA, Olcay, **Bağımsızlığa Giden Yolda Sancak'tan Hatay Devleti'ne Yerel Basın ve Faaliyetleri (1918-1939)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2019.

ERDEM, Şerafettin Can, "Tayfur Sökmen", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 37. Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s.391-392.

KODAZ, Yusuf, "Bağımsız Suriye İçin Atılan İlk Adım: Fransa-Suriye Antlaşması ve Türk Kamuoyu (9 Eylül 1936)", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C 35, S 59, Mart 2016, s.213-237.

KODAZ, Yusuf, **Türk Basınına Yansımalarıyla Hatay Sorunu (1936-1939)**, Palet Yayınları, Konya 2020.

MELEK, Abdurrahman, **Hatay Nasıl Kurtuldu**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

MURSALOĞLU, Mehmet, **Hatay Benim Şahsi Meselemdir**, MD Basım, İstanbul 2020.

MURSALOĞLU, Mehmet, **Sancak, Devlet, Millet, Hatay (1938-1939)**, Payas Belediyesi Kültür Yayınları, İskenderun 2012.

PAYASLI, Volkan, **Sancak'tan Vilayete Hatay (1921-1960) (Siyasal, Sosyal ve Kültürel Yönüyle)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017.

PEHLİVANLI, Hamit, SARINAY, Yusuf, YILDIRIM, Hüsamettin, **Türk Dış Politikasında Hatay (1918-1939)**, ASAM Yayınları, Ankara 2001.

SELÇUK, Hamdi, **Bütün Yönleriyle Hatay'ın O Günleri**, M. Sucuoğlu Matbaası, İstanbul 1972.

SOFUOĞLU, Adanan, DAĞISTAN, Adil, "Hatay'ın (Sancak) Bağımsızlığı ve Türkiye'ye Katılımı", **Türk Yurdu**, S 290, Ekim 2011, s.288-298.

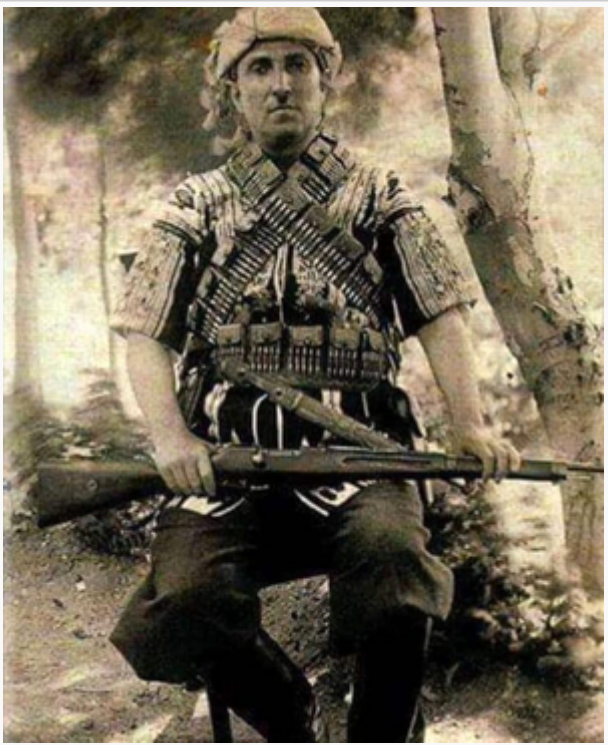
SOYSAL, İsmail, "Hatay Sorunu ve Türk-Fransız İlişkileri (1936-1939)", **Bellekten**, C XLIX, S 93, Nisan 1985, s.79-97.

SÖKMEN, Tayfur, **Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.

TEKİN, Mehmet, **Hatay Devlet Reisi Tayfur Sökmen**, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Antakya 2002.

UMAR, Ömer Osman, **Osmanlı Yönetimi ve Fransız Manda İdaresi Altında Suriye (1908-1938)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2004.

YILMAZ, Yahya, **Hatay Devleti Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen'in Hatay'ın Bağımsızlığındaki Yeri ve Siyasi Faaliyetleri (1918-1974)**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hatay 2018.

Fransızlarla Silahlı Mücadele Sürdüğü Yıllar
<https://www.haberler.com/tayfur-sokmen-kimdir-hatay-cumhuriyeti-nin-ilk-12980613-haberi/>

Devlet Başkanlığı Yemini Öncesi Hatay Millet Meclisi'nde Karşılanması (3 Eylül 1938) Mehmet MURSALOĞLU, **Hatay Benim Şahsi Meselemdir**, MD Basım, İstanbul 2020, s. 245.

Hatay Devlet Başkanlığı ve Antalya Milletvekiliği
Yaptığı Yıllar
https://tr.wikipedia.org/wiki/Tayfur_S%C3%B6kmen

20/05/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/tayfur-sokmen-1892-1980/?pdf=3340> adresinden erişilmiştir